

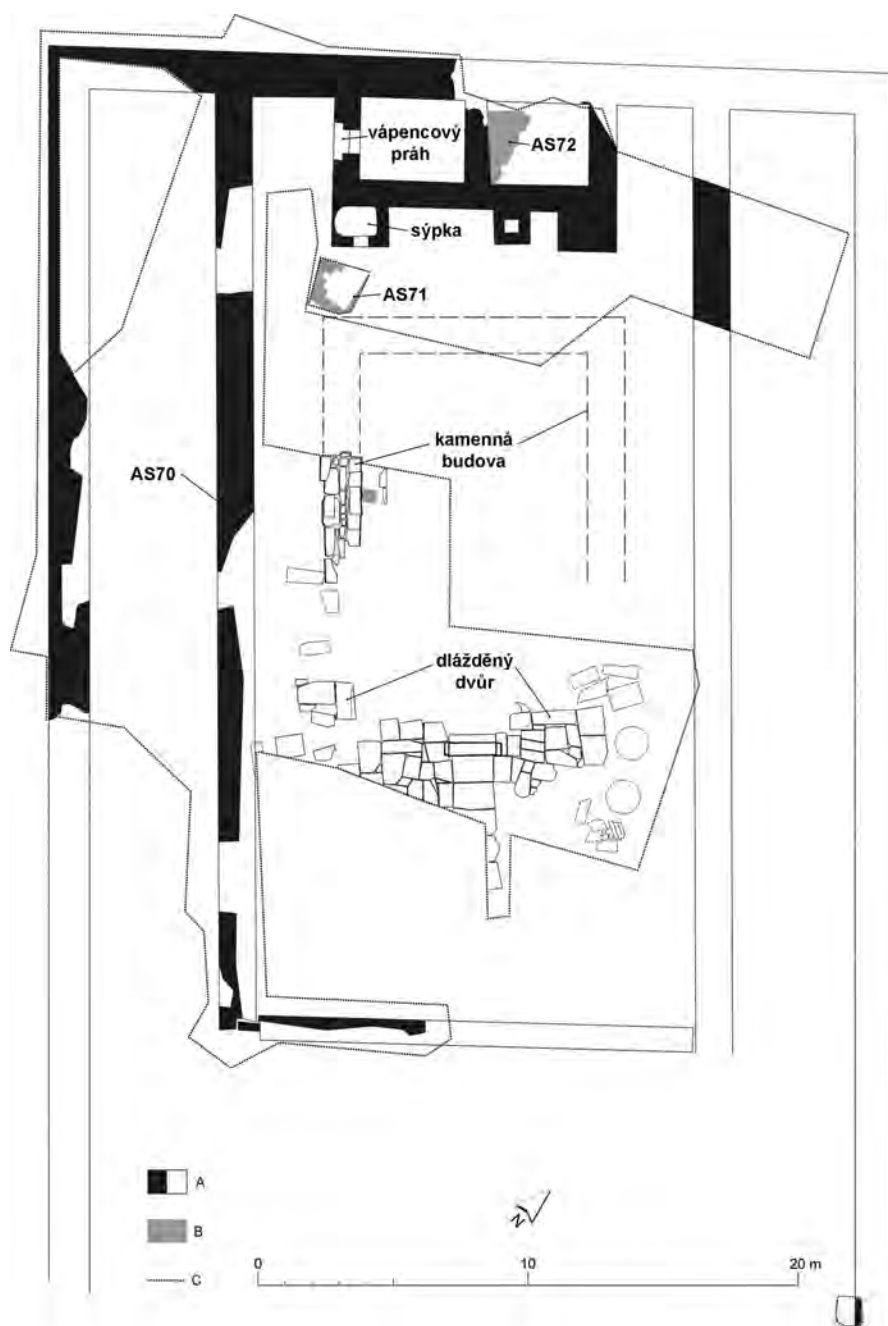
yet and we can only speculate that they might have served both practical and cultic functions. Around the mastaba, a secondary cemetery developed during the Late and Graeco-Roman Period. The mission unearthed 14 intact or

nearly intact secondary burials. The deceased – with their heads to the west – were usually placed in wooden coffins adorned with cartonnages, but in most cases the coffins were preserved in a very poor condition.

Objev chrámu nebo paláce z Nové říše v jižním Abúsíru? Předběžná zpráva o výzkumu AS 70–73

Ladislav Varadzin – Miroslav Bárta

Rozsáhlá archeologická koncese Českého egyptologického ústavu UK FF v Praze v jižním Abúsíru je známa především jako staroříšská nekropole příslušející k jednomu z hlavních měst starověkého Egypta, Mennoferu. Objev stavebního komplexu v roce 2012, který je pravděpodobně pozůstatkem chrámu nebo paláce z Nové říše, vrhá nové světlo na tuto památkovou zónu, jejíž výzkum neustále přináší velmi překvapující zjištění.

Obr. 1 Plán stavebního komplexu a pracovní rekonstrukce půdorysu AS 70 a AS 73. A – skupina cihlových staveb AS 70 (nalezené a předpokládané zdivo); B – starší cihlové hrobky; C – obvod zkoumané plochy (V. Brůna – L. Varadzin)

Obr. 2a Cihlová budova o dvou místnostech na severozápadní straně komplexu. Před budovou vlevo pravděpodobně sýpka. Pohled od jihovýchodu (foto L. Varadzin)

Nález byl učiněn na ploše poničené recentními zlodějskými výkopy v nejnižší (východní) partii české koncese, několik set metrů na sever od zaniklého Abúsírského rybníku, na rozhraní mezi osídleným nilským údolím a starověkou nekropolí. Při záchranném archeologickém výzkumu byl během 22 dnů odkryt terén v rozsahu asi 500 m² do hloubky 0,2–2 m. Nad skupinou cihlových mastab s nikovaným průčelím, které pocházejí ze (spíše starší fáze) Staré říše, byla odkryta část rozsáhlého stavebního komplexu (obr. 1). Nacházel se na půdorysu obdélníku o šířce 31 m a délce více než 47 m, jehož podélná osa je orientována ve směru severozápad–jihovýchod.

Nejprve byla prozkoumána skupina cihlových staveb, složená ze tří vzájemně propojených budov (AS 70). Nejmenší budova na severozápadní straně sestávala ze dvou místností přístupných od jihozápadu dveřmi s prahem z kvalitního bílého vápence (obr. 2). Před dveřmi v rohu se

nacházelo ohniště. Tuto dvoudílnou budovu lze považovat za obytnou. Podél jihovýchodní stěny této budovy se na vnější straně nacházely struktury 1–3, z nichž struktura 3 (na jižní straně) byla pravděpodobně sýpkou, jejíž vnitřní prostor na půdorysu nepravidelného oválu s mísovitým dnem byl přístupný skrze nevelký otvor ústící těsně nade dnem. Funkci struktur 1 a 2 neznáme. Další budova, vymezející obvod komplexu na jihozápadní straně, je výrazně protáhlá a obsahuje jedinou místnost o šířce 5 m a délce nejméně 38 m (obr. 2b). Podle dosavadních zjištění se identická, paralelní budova nacházela na severovýchodní straně komplexu; zatím však nebyla zkoumána. O podlouhlých stavbách uvažujeme prozatím, před dokončením výzkumu, v jedné z interpretačních variant jako o skladištích.

Skupina staveb AS 70 vznikla evidentně v jedné stavební fázi. Byla vystavěna z tmavě šedých sušených cihel o rozměrech 32 × 15 × 10 cm. Zdi na vnějším obvodu sku-

Obr. 2b Vlevo cihlová budova o dvou místnostech na severozápadní straně komplexu. V popředí vápencový práh, od něj dále pravděpodobně sýpka. Vpravo ubíhá vnitřní zeď dlouhé budovy. Pohled od severozápadu (foto L. Varadzin)

Obr. 3 Jihozápadní zeď kamenné stavby AS 73. Pohled od jihu (foto L. Varadzin)

piny dosahovaly tloušťky kolem 1,5 m, ostatní zdi měly tloušťku kolem 1 m. Hloubka základů položených do čistého písku sahala v průměru 0,6 m pod tehdejší povrch, který byl určen podle úrovně povrchu základového zdiva i podle přilehlé stratigrafie. Parametry zdiva dovolují předpokládat, že všechny tři stavby měly nejméně jedno nadzemní podlaží nebo nesly staticky exponovanou střechu. Podlahy, pokud se je podařilo zjistit, byly tvořeny prostým násypem z písku promíšeného s hlínou, na povrchu silně ztvrdlého a prosoleného. Pod podlahou se nacházela vyrovnávací a zpevňující vrstva vápencových úštěpů, z nichž některé nesly zlomky reliéfů ze Staré říše. Podle stratigrafických pozorování byla vyrovnávací vrstva uložena teprve po vybudování cihlových staveb. Nálezy z této vrstvy proto představují důležitý pramen datování vzniku AS 70.

Součástí komplexu a jeho nepochybně ústřední částí byl objekt AS 73, který se nachází přesně na podélné ose sku-

piny cihlových staveb AS 70. Objekt sestává ze dvou částí. V severozápadní části byl tvořen kamennou budovou, značně zdevastovanou pozdější těžbou stavebního materiálu. Z této budovy se zachoval fragment jihozápadní obvodové zdi široké 1,4 m (obr. 3). Líce této zdi tvořily bloky z kvalitního bílého vápence, zjištěné nejvýše ve třech řádcích o úhrnné výšce 0,95 m. Před touto budovou se na jihovýchodní straně nacházel dlážděný dvůr, který byl tvořen nepravidelnými, ale pečlivě skládanými a spárovanými bloky bílého vápence o rozměrech až 1,8 × 1,2 × 0,4 m (obr. 4). Ve středu platformy byl zjištěn pečlivě vytesaný kamenný schod nebo práh (obr. 5). Součástí tohoto kamenného dvora byly mohutné vápencové sloupy o průměru asi 1,2 m, jejichž pozůstatky byly nalezeny v druhotné poloze (obr. 4).

Konečná interpretace komplexu, který se skládá z kamenné stavby, dvora a na obvodu rozmístěných cihlových

Obr. 4 Torzo dlážděného dvora AS 73. Vlevo zbytky sloupů v druhotné poloze. Pohled od jihovýchodu (foto L. Varadzin)

Obr. 5 Schod nebo práh ve středu
dlážděného dvora AS 73. Pohled
od jihu (foto L. Varadzin)

budov, bude možná až po dokončení výzkumu. Již nyní lze říci, že s největší pravděpodobností není pozůstatkem sepulkrální stavby. Proti tomu ostatně svědčí samotná orientace a dispozice komplexu. Velmi důležité jsou nálezy četných zlomků vápencových reliéfů a malovaných vápencových stěn, které se nacházely v písčitém souvrství pokrývajícím kamennou stavbu a dvůr AS 73. Tyto zlomky pocházejí podle podrobných stratigrafických pozorování zcela jistě z ústřední kamenné stavby, z níž byly při jejím rozebírání na místě odtesávány. Jejich analýza, poněkud ztížená jejich značnou torzovitostí, není ještě ukončena. Dosavadní pozorování však naznačují, že pravděpodobně vytvářely výzdobný program nějakého menšího chrámu, popřípadě paláce, který byl vybudován v období Nové říše. Zjištěná dispozice komplexu tuto hypotézu rozhodně nevylučuje. Datování je ověřeno nálezy rozbitých zásobních nádob a amfor, mnohdy s modrým malováním, pocházejících z 18. dynastie a doby pozdější. Na zlomcích dvou amfor se nacházejí hieratické nápisy, zatím nerozluštěné, a na oušku amfory otisk kartuše se jménem *Mn-Phtj-R^c* (Ramesse I.).

Zánik komplexu lze datovat pomocí nálezů pěti pohřbů z Pozdní doby (zčásti v malovaných rakvích), které byly zahloubeny do zdiva AS 70. Dokládají, že nejpozději v této době se skupina cihlových staveb na obvodu komplexu nacházela v ruinách. Doba zániku ústřední kamenné stavby, která by podle jedné z interpretací představovala chrámovou svatyni, není prozatím známa.

Výše zmíněné nálezy staroříšský reliéfů (někdy ve špičkově provedeném nízkém reliéfu) v základech AS 70, které pocházejí ze základů cihlových staveb, dokládají opětovné použití či snad plundrování bloků z královských pyramidových komplexů 5. dynastie a staroříšských hrobek některým panovníkem 18. dynastie, který pravděpodobně nechal vybudovat komplex AS 70 a AS 73.

Abstract:

Discovery of a New Kingdom temple or a palace at Abusir South? Preliminary report on archaeological excavation AS 70–73

In a rescue archaeological excavation at the interface of the Nile floodplain and the ancient necropolis several hundreds of metres to the north of the so-called Abusir Lake, an extensive complex of brick and stone structures was revealed at the height of a few centimetres above the upper surfaces of Old Kingdom mud-brick tombs. The complex, which can be considered on the basis of the hitherto obtained data to represent the remains of a temple or, as the case may be, a palace dated to the New Kingdom (Eighteenth Dynasty), constitutes an unexpected find of considerable significance. The material finds retrieved during the excavation have not been fully evaluated yet and will be the subject of further scientific focus. Late Period burials sunk into the masonry of AS 70 attest that by that time the complex of buildings was already in ruins.